

Nr 98.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 74 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att kommunallagskommitténs i dess betänkande med förslag till kommunallag m. m. (SOU 1952:14) framlagda förslag om utvidgning av kommunernas underställningsfria lånerätt genomföres från och med den 1 juli 1953. Förslaget innebär, att den nuvarande underställningsfria lånerätten, såväl den ettåriga som den femåriga lånerätten, ersättes av en ny, av skattetrycket oberoende lånerätt, motsvarande sex kronor per skattekrona i stad, som ej deltagar i landsting, och fyra kronor per skattekrona i övriga kommuner. Lån, som upptagits med stöd av denna lånerätt, skall återbetalas inom fem år. Dessutom förordas, att kommunerna skall få nyttja sina fonder utan att detta, såsom för närvarande är fallet, skall inkräkta på den fria lånerätten.

En komplettering av kommunallagskommitténs förslag föreslås även enligt av kommunlåneutredningen i remissvar över kommitténs betänkande uppdragna riktlinjer. Denna komplettering går ut på, att Kungl. Maj:t får

möjlighet att generellt medgiva kommunerna rätt att åtaga sig ansvar gentemot bank eller annan kreditinrättning *dels* för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, *dels* för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats. Därjämte föreslås, på av kommunlåneutredningen anförda skäl, underställningsfrihet för kommunerna — i den omfattning och på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer — i fråga om lån, som beviljats av statlig myndighet.

1) Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas, att 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

79 §.

2 mom. Kommun äger, utan att Konungens fastställelse å beslut där- om erfordras, upptaga lån, *ställda på högst ett års återbetalningstid*, in- till ett sammanlagt belopp motsva- rande en utdebitering av *tre* kronor för varje å kommunen belöpande skattekrona enligt den under näst- föregående år fastställda taxeringen.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger kommun, utan att Konungens fastställelse å beslut där- om erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skattekrona som nyss sagts en utdebitering av det belopp, varmed den under nästföregående år fast- ställda utdebiteringen understiger, i kommun som omhänderhar folksko- leväsendet tio och i annan kommun nio kronor, dock högst tre kronor för varje skattekrona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att åter- betalas inom fem år och, därest lå- netiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må kommun vid för- värv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid el- ler i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalnings- terminer som gälla för det äldre lå- net, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Föreslagen lydelse:

79 §.

2 mom. Kommun äger, utan att Ko- nungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill ett sam- manlagt belopp motsvarande en ut- debitering av *fyra* kronor för varje å kommunen belöpande skattekrona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen. Lån, *som här avses*, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må kommun vid förvärv av in- tecknad egendom övertaga betal- ningsansvar även för sådan i egen- domen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Kommun äger jämväl, utan att Konungens särskilda fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån av statsmedel, som av Konungen be- viljats kommunen, så ock, i den om- fattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats kommunen av statlig myn- dighet.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalnings- terminer som gälla för det äldre lå- net, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

¹ Senaste lydelse se 1949: 142.

Nuvarande lydelse:

Nyttjar kommun jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan kommunen tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som kommunen äger upplåna, skall kommunens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må kommun utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Kommun äger *jämväl*, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, *i enlighet med gällande bestämmelser om egnahemslån och förbättringslån samt om tertiärlån och tillägglån för flerfamiljshus* åta sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än kommunen; *dock skall kommuns beslut att ikläda sig sådan borgen för tertiärlån eller tillägglån åt allmännyttigt bostadsföretag, vilken må godtagas i stället för in-teckningssäkerhet, underställas Konungens prövning.*

Av Konungen meddelat beslut att bevilja kommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Föreslagen lydelse:

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Kommun äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, *i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åta sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än kommunen, så ock borgensansvar för lån åt bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning.*

(Se andra stycket!)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

2) Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 74 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas, att 74 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

74 §.

2 mom. Stad äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån, *ställda på högst ett års återbetalningstid*, intill ett sammanlagt belopp motsvarande för varje å staden belöpande skatte-krona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen en utdebitering av *fyra* kronor, såvitt angår i landsting ej deltagande stad, och en utdebitering av *tre* kronor, såvitt angår annan stad.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger stad, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skatte-krona som nyss sagts en utdebitering av det belopp, varmed den under nästföregående år fastställda utdebiteringen understiger, i stad som omhänderhar folkskoleväsendet tio och i annan stad nio kronor, dock högst tre kronor för varje skatte-krona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må stad vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äld-

Föreslagen lydelse:

74 §.

2 mom. Stad äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande för varje å staden belöpande skatte-krona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen en utdebitering av *sju* kronor, såvitt angår i landsting ej deltagande stad, och en utdebitering av *fyra* kronor, såvitt angår annan stad. Lån, som här avses, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må stad vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Stad äger jämväl, utan att Konungens särskilda fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån av statsmedel, som av Konungen beviljats staden, så ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats staden av statlig myndighet.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalnings-terminer som gälla för det äldre lå-

¹ Senaste lydelse se 1949: 143.

Nuvarande lydelse:

re lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar stad jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan staden tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som staden äger upplåna, skall stadens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må stad utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Stad äger jämväl, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, i *enlighet med gällande bestämmelser om egnahemslån och förbättringslån samt om tertiärlån och tillägglån för flerfamiljshus* åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden; *dock skall stads beslut att ikläda sig sådan borgen för tertiärlån eller tillägglån åt allmännyttigt bostadsföretag, vilken må godtagas i stället för intecknings-säkerhet, underställas Konungens prövning.*

Av Konungen meddelat beslut att bevilja stad lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Föreslagen lydelse:

net, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Stad äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, i *den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer* åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden, *så ock borgensansvar för lån åt bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning.*

(Se andra stycket!)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

3) Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 63 § 2 mom. lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

63 §.

2 mom. Staden äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån, *ställda på högst ett års återbetalningstid*, intill ett sammanlagt belopp motsvarande en utdebitering av *fyra* kronor för varje å staden belöpande skatte-krona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger staden, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skatte-krona som nyss sagts en utdebitering av det belopp, varmed den under nästföregående år fastställda utdebiteringen understiger tio kronor, dock högst tre kronor för varje skatte-krona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må staden vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalnings-terminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar staden jämligt lagen om kommunal fondbildning medel från

Föreslagen lydelse:

63 §.

2 mom. Staden äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande en utdebitering av *sex* kronor för varje å staden belöpande skatte-krona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen. Lån, *som här avses*, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må staden vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Staden äger jämväl, utan att Konungens särskilda fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån av statsmedel, som av Konungen beviljats staden, så ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats staden av statlig myndighet.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalnings-terminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

¹ Senaste lydelse se 1949: 144.

Nuvarande lydelse:

annan staden tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som staden äger upplåna, skall stadens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må staden utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Staden äger jämväl, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, i enlighet med gällande bestämmelser om egnahemslån och förbättringslån samt om tertiärlån och tillägglån för flerfamiljshus åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden; dock skall stadens beslut att ikläda sig sådan borgen för tertiärlån eller tillägglån åt allmännyttigt bostadsföretag, vilken må godtagas i stället för inteckningssäkerhet, underställas Konungens prövning.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja staden lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Föreslagen lydelse:

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Staden äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden, så ock borgensansvar för lån åt bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning.

(Se andra stycket!)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

4) Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 december 1946
(nr 727) om kommunal fondbildning.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 6 december 1946 om kommunal fondbildning¹ skall hava ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

8 §.

Fonds medel skola vara på betryggande sätt anbragta, kommun obetaget att nyttja fondens medel i *stället för belopp, som kommunen jämlikt Konungens medgivande eller eljest äger upplåna. Kassaförslagsfond må jämlikt sitt ändamål nyttjas utan hinder av den inskränkning som nu stadgats. Därutöver må kommunen nyttja fonds medel allenast efter Konungens tillstånd.* Vid anbringande eller nyttjande av fonds medel skall tillses, att medlen vid behov äro tillgängliga.

Fonds medel — — — omyndigs medel.

Vad nu — — — än penningmedel.

Föreslagen lydelse:

8 §.

Fonds medel skola vara på betryggande sätt anbragta, kommun obetaget att nyttja fondens medel i *sin verksamhet.* Vid anbringande eller nyttjande av fonds medel skall tillses, att medlen vid behov äro tillgängliga.

Fonds medel — — — omyndigs medel.

Vad nu — — — än penningmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

¹ Senaste lydelse se 1952: 363.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars
1953.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och inrikesdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *vissa ändringar i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.* och anför därvid följande.

Inledning.

Gällande bestämmelser om *kommuns rätt att upptaga lån* — varmed jämställes ingående av borgen — återfinnes i 79 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet (LKL), 74 § lagen samma dag om kommunalstyrelse i stad (LKS) samt 63 § lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm. Såsom huvudregel gäller enligt dessa lagrum, att beslut om lån eller borgen skall för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse (79 § 1 mom. LKL och 74 § 1 mom. LKS). Från regeln finnes vissa undantag, av vilka de viktigaste avser den s. k. underställningsfria lånerätten samt vissa ansvarighetsåtaganden för statslån (2 mom. av angivna lagrum). En närmare redogörelse för nu gällande bestämmelser torde få lämnas i det följande vid behandlingen av vederbörande spörsmål.

*Kommunallagskommittén*¹ framlade i betänkande den 4 februari 1952 (SOU 1952: 14) förslag till kommunallag m. m. Kommittén har i sitt förslag till ny kommunallag förordat, att bestämmelserna om kommunernas lånerätt erhåller sin plats i kommunallagens kapitel om drätseln, där övriga stad-

¹ Kommittén, som tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 mars 1946, bestod av ledamoten av riksdagens andra kammare E. Fast, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare K. R. Bergh, ledamoten av riksdagens andra kammare H. Holmberg, direktören i svenska landskommunernas förbund S. Larsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Y. Larsson och J. W. Pettersson, ledamöterna av riksdagens första kammare E. Sjödahl och F. Thun samt landssekreteraren O. Åkesson.

ganden om täckande av kommuns medelsbehov intagits. I samband med att lånebestämmelserna överförts dit har kommittén ändrat deras inbördes ordning så, att den upplåning och de borgensåtaganden, som ej erfordrar Kungl. Maj:ts tillstånd, först behandlas i en särskild paragraf (59 §). Därefter stadgas i en följande paragraf (60 §), att kommun i övrigt må upptaga lån eller ingå borgen med Konungens medgivande. Nämda bestämmelser har i likhet med den föreslagna nya kommunallagen av kommittén förordats skola träda i kraft den 1 januari 1955.

I vad avser kommunernas lånerätt föreslår kommunallagskommittén ett slopande av den lånerätt, som i gällande lag gjorts beroende av skattetryckets höjd. I stället har den enbart på skatteunderlaget beroende underställningsfria lånerätten något utvidgats, varjämte kommun beretts möjlighet att nyttja medel ur sina fonder, utan att den underställningsfria lånerätten därför skall anses tagen i anspråk.

Beträffande den enbart av skatteunderlaget beroende underställningsfria lånerätten föreslår kommittén, att denna lånerätt höjes från tre till fyra kronor per skattekrona för borgerlig kommun i allmänhet och från fyra till sex kronor per skattekrona för stad, som ej deltar i landsting. Motiveringen till att den av skattetrycket beroende lånerätten strykes är, att denna blir onödig, när kommunerna i stället kan anpassa sin lånerätt efter storleken av fondkapitalet. Höjningen av den återstående fria lånerätten från tre till fyra resp. fyra till sex kronor anföres vara motiverad av att den kommunala ortsavdragsreformen reducerar skatteunderlaget samt av att för de städer, som ej deltagit i landsting, landstingsuppgifterna medfört en ekonomisk belastning.

I de över kommunallagskommitténs betänkande avgivna remissutlåtandena av *statskontoret*, *bostadsstyrelsen*, *länsstyrelserna i Hallands och Kopparbergs län* samt vissa kommuner har kommitténs förslag rörande den underställningsfria lånerätten i huvudsak tillstyrkts.

*Kommunlåneutredningen*¹, som den 15 november 1952 avgivit infordrat utlåtande över kommunallagskommitténs förslag rörande kommunernas lånerätt och därmed sammanhängande frågor, har i stort sett anslutit sig till kommunallagskommitténs förslag. Utredningen har emellertid ansett, att kommitténs lagförslag bör kompletteras på så sätt, att Kungl. Maj:t får möjlighet att generellt medgiva kommunerna rätt att åtaga sig ansvar gentemot bank eller annan kreditinrättning *dels* för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, *dels* för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats. Vidare föreslår utredningen, att kommunerna — i den omfattning och på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer — erhåller underställningsfrihet i fråga om lån, som beviljats av annan statlig myndighet än Kungl. Maj:t. Utredningen hemställer därjämte,

¹ Utredningen, som tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 april 1951, består av regeringsrådet O. H. Klackenborg, tillika ordförande, f. d. borgmästaren G. Fant och sekreteraren hos svenska landskommunernas förbund S. A. Järder.

att kommunallagskommitténs förslag angående kommunernas underställningsfria lånerätt med av utredningen förordade modifikationer och kompletteringar måtte antagas med tillämpning redan från och med den 1 juli 1953.

Vidare har *svenska stadsförbundets styrelse* i en till Kungl. Maj:t ställd, den 27 oktober 1952 dagtecknad skrift gjort framställning om ändrade bestämmelser för kommunernas underställningsfria lånerätt. Stadsförbundets styrelse förklarar sig icke kunna godtaga den av kommunallagskommittén föreslagna utformningen av den underställningsfria lånerätten. Enligt styrelsens mening borde gränserna för lånerätten bestämmas till sex kronor per skattekrona för borgerlig kommun i allmänhet och till åtta kronor per skattekrona för stad, som ej deltagar i landsting. I andra hand har styrelsen hemställt, att de för den nuvarande »femåriga» lånerätten gällande utdebiteringsgränserna provisoriskt måtte uppräknas till för stad, som ej deltagar i landsting, 14 kronor och för annan kommun 13 kronor per skattekrona. Stadsförbundets styrelse anser jämväl att förenämnda förslag bör bringas i tillämpning från och med den 1 juli 1953.

Statskontoret har avgivit infordrat utlåtande över kommunlåneutredningens remissvar i fråga om kommunallagskommitténs betänkande samt över svenska stadsförbundets styrelses framställning, varjämte *fullmäktige i riksbanken* och *fullmäktige i riksgäldskontoret* efter remiss inkommit med yttranden i ärendet.

Den underställningsfria lånerätten.

A. Gällande bestämmelser.

Kommunallagarnas bestämmelser om den underställningsfria lånerätten erhöi sin nuvarande lydelse genom lag den 18 juni 1937, som trädde i kraft den 1 januari 1938. Enligt de tidigare gällande reglerna erfordrades för landskommun icke underställning av lånebeslut, där ej till följd av beslutet sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning översteg skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande tio gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutats skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Motsvarande bestämmelser för stad var likalydande, dock med tillägg, att i den summa som beslutats skola anskaffas genom uttaxering icke skulle inräknas de belopp, som avsåg folkskoleväsendet. De sakkunniga, vars förslag till nya bestämmelser i fråga om kommunernas fria lånerätt (SOU 1936: 35) låg till grund för lagstiftning i ämnet, framhöll att den fria lånerätten företrädesvis nyttjades för två olika ändamål, nämligen dels för att tillgodose kommunernas behov av kassaförslag och dels för att kommun utan underställning skulle kunna finansiera ett företag av viss varaktighet med

fördelning av kostnaderna på några år. Med hänsyn härtill fann de sakkunniga det naturligt att lösa frågan om den underställningsfria lånerätten på det sätt, att för de borgerliga primärkommunerna fastställdes dels en fri lånerätt avsedd även för kommuner med hög utdebitering, dels en fri lånerätt enligt ungefär samma grunder som de tidigare gällande. För landskommunernas del borde därvid jämväl beaktas skillnaden mellan de kommuner, vilka omhänderhade folkskoleväsendet, och övriga kommuner. Vidare ansågs det lämpligt och billigt, att städer, som ej deltog i landsting, erhöll en något större fri lånerätt än övriga kommuner.

De nu gällande lagbestämmelserna (79 § 2 mom. LKL, 74 § 2 mom. LKS) i ämnet, som i här berörda delar helt överensstämmer med de sakkunnigas förslag, innebär att kommun utan underställning äger upptaga lån med en löptid av högst *ett år* intill ett sammanlagt belopp motsvarande för stad, som ej deltagar i landsting, högst fyra gånger antalet skattekronor samt i annan kommun högst tre gånger samma antal. Därutöver äger kommun att utan underställning upptaga lån — att återbetalas inom *fem år* och, därest lånetiden är mer än ett år, årligen avbetalas — till ett sammanlagt belopp, som varierar med utdebiteringen på det sätt, att, om den under nästföregående år fastställda utdebiteringen ej överstiger i kommun, som omhänderhar folkskoleväsendet, sju kronor och i annan kommun sex kronor, det sammanlagda lånebeloppet, likgiltigt om stad deltar i landsting eller ej, högst får motsvara tre kronor för varje skattekrona. Överstiger utdebiteringen sju resp. sex kronor per skattekrona, minskas lånerätten i motsvarande mån för att vid en utdebitering av nio resp. tio kronor helt upphöra. Har en kommun, som omhänderhar folkskoleväsendet, en utdebitering för löpande år å exempelvis kronor 8:50 per skattekrona och ett skatteunderlag enligt under nästföregående år fastställd taxering av 100 000 skattekronor, utgör sålunda den underställningsfria »ettåriga» lånerätten 300 000 kronor och den »femåriga» 150 000 kronor.

Kommunernas rätt att utan underställning upptaga lån beskäres emellertid i större eller mindre grad genom bestämmelse om att lånerätten skall anses vara tagen i anspråk, om kommunen jämlikt lagen om kommunal fondbildning nyttjar medel från annan kommunen tillhörig fond än kassa-förlagsfond i stället för belopp, som kommunen äger upplåna.

Med lån avses såsom redan nämnts även borgen. Genom särskild bestämmelse har emellertid kommun vid förvärv av in-tecknad egendom utan underställningsskyldighet rätt att övertaga betalningsansvaret även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid än fem år eller i annan ordning.

B. Kommunallagskommitténs förslag.

Kommunallagskommittén framhåller till en början, att nu gällande bestämmelsers sammankoppling av upplåning och fondbildning på ett besvärande sätt har komplicerat den kommunala redovisningen och även i övrigt visat sig mindre lämplig.

I detta hänseende framhåller kommittén, att det av gällande lagbestämmelser icke tydligt framgår, vad som skall innefattas i uttrycket »nyttja fondmedel». Kommittén anför vidare.

Av 8 § fondbildningslagen synes man kunna sluta, att fondmedel, som icke äro anbragta på sätt i detta lagrum anges, skola anses vara av kommunen nyttjade. Men även bestämmelserna om hur fondmedlen skola anbringas ha givit anledning till olika tolkningar. Äro medlen anbragta i lagens bemärkelse, om kommunen har motsvarande tillgodohavanden hos bank, å postgirokonto o. s. v., eller endast när fondernas tillgångar äro skilda från kommunens övriga tillgångar? För bedömande av denna fråga kan viss ledning hämtas ur följande uttalande i en år 1936 avgiven P. M. rörande lagstiftning om kommunal fondbildning (s. 15):

Vad särskilt angår pensionsfond skulle kunna ifrågasättas föreskrift, att dess medel skola, till beredande av ökad trygghet åt tjänstemännen, hållas avskilda från kommunens övriga tillgångar. Eftersom tjänstemännen hava kommunens skatteunderlag till säkerhet för sina anspråk å kommunen, har dock en sådan föreskrift ej ansetts erforderlig. Å andra sidan bör, där det anses lämpligt, ej blott beträffande pensionsfond utan även i fråga om annan fond kunna i stadga intagas bestämmelse om medlens avskiljande även som föreskrifter om förvaltningen i övrigt, vilka avvika från vad som eljest skulle gälla. Fond, varom här är fråga, bör med andra ord kunna erhålla karaktär av »särskilt förvaltd fond», under det att övriga fonders tillgångar utan avskiljande upptagas bland kommunens övriga medel.

Även om berörda uttalande, anför kommunallagskommittén vidare, kan åberopas till stöd för uppfattningen att fondmedel icke behöver vara särskilt anbragta, är det med denna tolkning av ifrågavarande bestämmelser svårt att förstå, varför icke kontanta medel i kommunens kassa jämställts med tillgodohavanden hos bank och å postgirokonto. Man kan vidare hänvisa till att tabellen för balansräkningar i formuläret till den kommunala finansstatistiken för städer uppställts så, att anbragta fondmedel skall redovisas i en post utan sammanblandning med kommunens övriga tillgångar.

Mot de nuvarande bestämmelserna kan enligt kommunallagskommittén göras gällande, att det synes vara inkonsekvent att nyttjandet av fondmedel återverkar på den fria lånerätten men ej nyttjandet av andra kommunen tillhöriga medel. Kommittén fortsätter.

Denna olikhet framträder särskilt vid jämförelse med reserverade medel å låne- och fondstat, vilka väsentligen äro av samma karaktär som fondmedel. Vidare kan framhållas, att vissa fonder — t. ex. hamnfond och gravunderhållsfond — äro undantagna från bestämmelserna i fondbildningslagen, sålunda även från dess regler om fondmedels nyttjande. Det ter sig också egendomligt, att kommun äger genom beslut i vanlig ordning taga i anspråk medel ur t. ex. förnyelsefond eller försäljningsmedelsfond för anskaffande av anläggningstillgång men däremot icke tillfälligt nyttja medel ur dessa fonder för samma ändamål, om gränsen för den fria lånerätten därigenom skulle överskridas. Särskilt anmärkningsvärt är, att skatteregleringsfonden, som får användas för löpande behov, icke kan nyttjas t. ex. för fördelning av kostnaderna för anskaffning av en anläggningstillgång på några år, utan att den fria lånerätten tages i anspråk.

Kommunallagskommittén påpekar slutligen, att åt landstingen givits en väsentligt större frihet att upptaga lån utan underställning än som tillkommer de borgerliga primärkommunerna och således även de städer, som icke deltaga i landsting. För landstingen gäller nämligen, att de har rätt att i obegränsad omfattning upptaga lån, ställda på återbetalning inom fem år. På grund härav får fondbildningslagens bestämmelse om att kommun må nyttja fonds medel i stället för belopp, som kommunen jämlikt Konungens medgivande eller eljest äger upplåna, icke samma betydelse för landstingen som för andra kommunbildningar. Häri torde man enligt kommittén ha att söka anledningen till att landstingslagen i motsats till övriga kommunallagar icke innehåller någon bestämmelse om att kommunens lånerätt anses tagen i anspråk, då den nyttjar medel från annan kommunen tillhörig fond än kassaförlagsfond.

På nu anförda skäl har kommunallagskommittén funnit sig böra föreslå, att den fria lånerätten icke skall inskränkas, då kommun nyttjar egna till fonder avsatta medel. Den ökning av den fria lånerätten, som skulle bli en följd härav, kan enligt kommittén givetvis motverkas genom att reglerna för densamma ändras.

Den nuvarande konstruktionen av dessa regler har, erinrar kommittén, motiverats med att alla kommuner, således även de skattetyngda, bör ha tillgång till viss fri lånerätt för att tillgodose behovet av kassaförlag. För detta ändamål är den av skattetrycket oberoende lånerätten i första hand avsedd. Därutöver kan behov av fri lånerätt föreligga för att kommun skall kunna på högst fem år fördela kostnaderna för finansiering av mera varaktiga tillgångar. Då en förutsättning härför ansetts vara, att kommunen har en stark ekonomi, har den fria lånerätten delvis gjorts beroende av skattetrycket inom kommunen.

Kommunallagskommittén framhåller, att den av skattetrycket beroende fria lånerätten som en följd av den allmänna stegringen av kommunalskatten under senare år alltmer förlorat sin betydelse, och ett mycket stort antal kommuner har uppnått en utdebitering per skattekrone, som överstiger de för denna del av den fria lånerätten angivna högsta gränserna. Om denna del av lånerätten skall bibehållas och i fortsättningen bli av samma värde för kommunerna som tidigare, måste enligt kommittén den utdebiteringssiffra, som anger den övre gränsen för lånerätten, ej oväsentligt höjas. Kommitténs förslag om att kommunerna skall få rätt att nyttja fondmedel utan att den underställningsfria lånerätten därigenom inskränkes ställer emellertid denna fråga i ett nytt läge. Om detta förslag genomföres, bör kommun icke äga att i samma omfattning som tidigare utan underställning upptaga lån. Begränsningen synes lämpligen kunna ske på det sätt, att den av skattetrycket beroende lånerätten borttages. De skäl, som föranlett en reglering av den fria lånerätten efter skattetrycket, kan enligt kommittén även åberopas för att i stället anpassa den efter storleken av det kapital som en kommun samlat i fonder. Ju större fonderna är, desto bättre är kommunens betalningsberedskap. Det synes därför kommittén rimligt, att

kommuner som förfogar över stora fonder skall äga större möjligheter än andra kommuner, som icke på samma sätt stärkt sin ekonomi, att utan underställning täcka sitt behov av kassaförslag eller fördela kostnaderna för finansiering av anläggningstillgångar på högst fem år.

Beträffande reglerna för den fria lånerätt, som härefter skulle kvarstå, har man enligt kommunallagskommittén att beakta, att den av 1950 års riksdag beslutade höjningen av de kommunala ortsavdragen kommer att föranleda minskat kommunalt skatteunderlag (minskat antal skattekronor). För att den fria lånerätten icke härigenom skall beskäras, bör reglerna för densamma jämkas. Att fixera gränserna så, att omfattningen av lånerätten blir exakt densamma som före ortsavdragens höjning, låter sig självfallet icke göra, utan man får nöja sig med en ungefärlig beräkning. Kommittén nämner i detta sammanhang, att i ortsavdragskommitténs belänkande (SOU 1950: 5 s. 69 o. ff.) redovisas vissa statistiska undersökningar beträffande verkningarna å skatteunderlaget av höjda kommunala ortsavdrag. Undersökningarna, som omfattat 88 landskommuner och 7 städer, har skett på grundval av skatteunderlaget vid 1948 års taxering och alltså avsett inkomstförhållandena 1947. För de berörda kommunerna beräknas bortfallet av skattekronor till i medeltal 15,1 procent. Såsom förut nämnts avser den av utdebiteringen oberoende fria lånerätten enligt gällande regler ett belopp motsvarande en utdebitering av fyra kronor per skattekrona i stad, som ej deltagar i landsting, och en utdebitering av tre kronor per skattekrona i övriga kommuner. Kommittén föreslår, att dessa gränser höjes till sex respektive fyra kronor per skattekrona. Den procentuellt större höjningen för städer, som ej deltagar i landsting, har synts kommittén motiverad av den ekonomiska belastning, som landstingsavgifterna medför för dessa städer.

Kommunallagskommittén erinrar, att den i förslaget till ny kommunallag föreslagit nya regler för anslagstäckning genom flerårig utdebitering, vilka är strängare än de nu gällande. Fastställes dessa regler, bör man enligt kommittén kunna låta den kvarstående fria lånerätten avse lån, ställda att återbetalas genom årliga avbetalningar inom fem år. Detta skulle för kommunerna innebära en lindring i de olägenheter, som uppkommer, när lånerätten minskar på grund av sjunkande skatteunderlag.

Kommunallagskommitténs förslag till nya bestämmelser om kommunernas lånerätt har, såsom tidigare nämnts, erhållit sin plats i den föreslagna kommunallagens kapitel om drätseln. Stadgandena återfinnes i förslagets 59 och 60 §§, av vilka paragrafer den förstnämnda behandlar den upplåning och de borgensåtaganden, som ej erfordrar Kungl. Maj:ts tillstånd, samt den sistnämnda upptar bestämmelser om att kommun i övrigt må upptaga lån eller ingå borgen med Konungens medgivande. De föreslagna stadgandena har erhållit följande lydelse.

Lånerätt.

59 §.

Kommun äger upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande för varje å kommunen belöpande skattekrona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen en utdebitering av sex kronor, såvitt angår i lands-ting ej deltagande stad, och en utdebitering av fyra kronor, såvitt angår annan kommun. Lån, som här avses, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må kommun vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Kommun äger ock upptaga lån, vilket enligt uttryckligt beslut skall användas för att gälda äldre lån och skall återbetalas inom de betalningsterminer, som gälla för det äldre lånet.

Med lån avses i denna paragraf även borgen.

I enlighet med gällande bestämmelser om lån av statsmedel äger kommun åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som beviljas annan än kommunen, där ej fråga är om borgen, vilken enligt sådana bestämmelser må godtagas i stället för intecknings säkerhet.

60 §.

Med Konungens medgivande må kommun upptaga lån eller ingå borgen även i andra fall än i 59 § sägs.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja kommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

C. Kommunlåneutredningens utlåtande.

Kommunlåneutredningen förklarar sig i huvudsak kunna ansluta sig till den av kommunallagskommittén föreslagna utformningen av kommunernas lånerätt i den nya kommunallagen. Den föreslagna vidgningen av den underställningsfria femåriga lånerätten är enligt utredningens mening påkallad såväl av förändringarna i de kommunala skatteunderlagen och utdebiteringarna som av ökningen i kommunernas verksamhet under sista årtiondena samt synes utredningen vara väl avvägd. Av väsentlig betydelse för den reala omfattningen av den underställningsfria lånerätten är, framhålls vidare, givetvis förslaget om borttagande av hindren för ett nyttjande av kommunernas egna fondmedel utan att den i lagen reglerade underställningsfria lånerätten därigenom tages i anspråk. Utredningen fortsätter.

I praktiken lär det redan nu inom en del kommuner förekomma, att även andra fonder än kassaförlagsfonder ingå i rörelsen utan beaktande av föreskrifterna i 79 § 2 mom. fjärde stycket LKL (och motsvarande lagrum i övriga kommunallagar) och 8 § kommunala fondbildningslagen. Även om kommittéförslaget på denna punkt för dessa kommuner icke innefattar mera än en legalisering av rådande förhållanden, hälsar utredningen förslaget härutinnan med tillfredsställelse. Det synes tilltalande att sådana kommuner, som byggt upp reserver för framtiden i form av större investe-

rings- och skatteregleringsfonder, i större utsträckning än andra få möjlighet att ombesörja sina angelägenheter på egen hand genom att delvis slippa besväret att underställa Kungl. Maj:t varje särskild lånefråga. En fördel härav är att finansdepartementets lånebyrå samtidigt beredes en viss avlastning i arbetet.

Vad angår tidpunkten för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna om kommuns lånerätt uttalar kommunlåneutredningen, att läget inom ett stort antal kommuner för närvarande är sådant, att nya bestämmelser om lånerätt av i huvudsak den av kommunallagskommittén angivna utformningen bör genomföras tidigare än vad kommittén förordat för den nya kommunallagens ikraftträdande. Kommunlåneutredningen föreslår därför, att bestämmelser av angivet innehåll införes att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953. Detta torde enligt kommunlåneutredningen lämpligast kunna ske genom ändringar av 79 § 2 mom. LKL och motsvarande lagrum i LKS och den för Stockholm gällande kommunallagen samt av 8 § kommunala fondbildningslagen. Utredningen, som utarbetat förslag till sådana ändringar i kommunallagarna och fondbildningslagen, har härtill knutit följande kommentarer.

Fjärde stycket i 79 § 2 mom. LKL, som inskränker den underställningsfria lånerätten i samma mån som fondmedel nyttjas, bör utgå. Motsvarande ändring bör göras i 8 § kommunala fondbildningslagen. Därvid tillägges en bestämmelse, som ger uttryck åt kommunallagskommitténs uppfattning, att fond må nyttjas i den kommunala verksamheten. Ändringen i 8 § fondbildningslagen kommer då att bli gällande även för församlingar, vilkas lånerätt ej ändras, men kommer för dessa ej att få någon saklig betydelse, eftersom ingen ändring göres i stadgandet, att den underställningsfria lånerätten inskränkes i samma mån som fondmedel nyttjas (66 § 2 mom. LFS). Denna lösning synes mera tilltalande än att åt 8 § gives en särskild formulering att gälla för städer och landskommuner och en annan formulering att gälla för församlingar. För landstingen har den föreslagna ändringen av 8 § ej heller någon saklig betydelse, eftersom de ha en obegränsad underställningsfri lånerätt.

D. Svenska stadsförbundets styrelses framställning.

Svenska stadsförbundets styrelse erinrar inledningsvis att gällande regler om kommuns lånerätt i sin tillämpning erbjuder vissa tolkningssvårigheter samt anför vidare.

Detta gäller i första rummet reglerna om den »femåriga» lånerätten, som icke för lekmännen framstå såsom lättfattliga. Även undantaget för i fastighet intecknad gäld har blivit föremål för olika tolkningar. Av lagens förarbeten framgår visserligen, att undantaget endast gäller lånetidens längd och formen för lånet — kravet på amorteringslån upprätthålles ej. Men denna tolkning synes ej ha blivit allmänt accepterad. Eljest borde nämligen fastighetsförvärv i städer med högre utdebitering än 10 kronor per skatte-krona regelmässigt föranleda lånetillståndsansökningar, vilket dock ej pläggat ske. Att en dylik mot lagstiftarens intentioner stridande praxis slagit igenom torde ha samband med att någon kontroll av de återverkningar över-

tagandet av fastighetsinteckningar kan få på den underställningsfria lånerättens omfattning icke låter sig göra. Något liknande gäller i själva verket även för kommunens nyttjande av fondmedel. Visserligen torde kreditinrättningarna vid låneansökningar inom den underställningsfria lånerättens ram i eget intresse — jfr utgången av NJA 1930 ref. 111 — regelmässigt infordra uppgifter rörande den omfattning, i vilken kommunerna nyttja till andra fonder än kassaförlagsfond avsatta medel. Men det är att observera, att kommunerna vid besvarandet av de begärda uppgifterna icke torde känna sig skyldiga uppge, i vad mån fondmedel tillfälligt tagas i anspråk i rörelsen. Vidare uteblir varje kontroll från kreditinrättningarnas sida i det fall kommunen först till fullo på den allmänna låne marknaden utnyttjar den underställningsfria lånerätten för att därefter övergå till att använda fondmedel.

En revision av reglerna för den underställningsfria lånerätten finner svenska stadsförbundets styrelse av här angivna grunder påkallad redan av formella skäl. Ännu starkare talar emellertid enligt styrelsens mening realskäl för en ändring av reglerna. Styrelsen framhåller.

Då reglerna om den av skattesatsen beroende underställningsfria lånerätten år 1938 maximerades till 3 kronor för varje skattekrona, hade blott 9 städer en utdebitering till den borgerliga kommunen av 10 kronor eller mer per skattekrona. Utdebiteringen i flertalet städer låg så väsentligt därunder, att den ej alls eller blott föga beskar den »femåriga» underställningsfria lånerätten. Medelutdebiteringen till borgerlig kommun per skattekrona i rikets städer utgjorde vid denna tid 7:20. Om man, vilket i detta sammanhang synes riktigare, tar medeltalet av de i de olika städerna fastställda skattesatserna, får man ett något högre tal, 7:28 (bortsett från Haparanda stad, som med en utdebitering av hela 18:65 per skattekrona intog en klar undantagsställning).

Sedan dess har den kommunala utdebiteringen undergått en betydande stegring. Antalet städer med högre utdebitering än 10 kronor är f. n. 32 och i ett mycket stort antal av övriga städer ligger utdebiteringen i närheten av 10-kronorsstrecket. Medeltalet av de i fjol för rikets 133 städer fastställda skattesatserna utgjorde 9:02. Pressnotiser rörande höstens kommunala utdebiteringsbeslut visa, att ytterligare skattehöjningar på många håll ej kunnat undvikas. Medeltalet av i 122 städer för nästa år beslutade skattesatser är 9:31, vilket tal alltså med mer än 2 kronor överstiger motsvarande tal för år 1938.

Orsakerna till de stegrade skattesatserna är enligt styrelsens mening flera, framförallt den kommunala verksamhetens ökade omfattning och konsekvenserna av penningvärdesförändringen. Till närmare belysning härav anföres i huvudsak följande.

Den ökade kommunala verksamheten är ett resultat dels av nya kommunala initiativ, dels av nya av staten ålagda uppgifter. Inflationen har medfört ökade lönekostnader, i många fall ökad andel i finansiering av ålagd statlig verksamhet, samt resulterat i allmänna kostnadsstegringar. Såsom ytterligare anledning till skattehöjning innevarande år kunna de av statsmakterna beslutade tvångsavsättningarna till skatteregleringsfond samt det genom ortsavdragsreformen reducerade skatteunderlaget anföras. I intet av dessa fall kunna kommunerna ensamma anses vållande till utgiftsstegringarna. Allra minst gäller detta för de stegringar, som härröra från penningvärdets försämring. Att kommunernas ekonomiska ställning det oaktat förblivit relativt god sammanhänger med att inflationen förlupit parallellt med

en exceptionell högkonjunktur. Härigenom har nämligen både kommunernas utgifter och — med viss eftersläpning — deras skatteunderlag ökat. Men för omfånget av den »femåriga» underställningsfria lånerätten har utvecklingen fått en destruktiv effekt. För flertalet kommuner har denna lånerätt blivit betydelselös.

Stadsförbundets styrelse erinrar om, att enligt motiven till reglerna för den underställningsfria lånerätten denna lånerätt i första hand skall anlitas för att skaffa kommunerna kassaförlag, i andra hand för att på flera år fördela kostnaderna för ekonomiskt krävande anläggningar. Särskilt under de båda sista åren har, framhåller förbundet, det labila ekonomiska läget stundom ställt enskilda kommuner och särskilt städer inför likviditetssvårigheter på grund av oberäknade driftkostnadsstegringar, alltså situationer då tillgång på underställningsfri lånerätt för anskaffande av kassaförlag skulle varit av största värde. Styrelsen uttalar vidare.

Inte heller dessa likviditetssvårigheter kunna anses självförvållade. Till den pågående inflationen, som gång efter annan kastat under budgetarbetet gjorda kostnadsberäkningar över ända, har kommit ökade krav på förskottering av kommunala medel till utbetalningar av rent statliga förmåner, som rests från allt fler statliga myndigheter. Självfallet ha dessa förskottsutbetalningar på ett ofta elakartat sätt skärpt likviditetssvårigheterna. I fall av likviditetssvårigheter står för kommunen vägen öppen att hos Kungl. Maj:t begära lånetillstånd. Men det får inte förbises, att denna väg dels är förenad med en tidsutdräkt, som vid ringa tillgång på utlåningsmedel hos kreditinrättningarna kan äventyra lånemöjligheten, dels ställer den lånetillståndsprövande instansen utan egentligt val.

Möjlighet till underställningsfri lånerätt i syfte att på en ej alltför lång tidsperiod fördela kostnaderna för finansiering av mera varaktiga tillgångar får betydelse, när kommun under löpande år ställes inför nya, i staten ej förutsedda investeringsbehov av relativt kortfristig natur, såsom exempelvis anskaffande av mera kostnadskrävande inventarier. Under senaste tid har brist på underställningsfri lånerätt för dylika ändamål i icke så få fall tvungit kommuner med en utdebitering på mer än 10 kronor att söka tillstånd till upptagande av lån på fem år. För kommun med lägre utdebitering, som haft fonder, har i dessa fall möjlighet stått öppen att för några år nyttja eget fondkapital. En gräns för sådant mer varaktigt fondmedelsnyttjande har dock legat däri, att nyttjandet fått hållas inom den underställningsfria lånerättens allmänna ram. Ej heller i fall av nyssnämnt slag av lånetillståndsansökningar lär den lånetillståndsprövande myndigheten ha orsak att — då det gäller kommuner, som av gammalt nyttjat sin underställningsfria lånerätt för sådana ändamål men på grund av den »femåriga» lånerättens bortfall ej längre kunna göra detta — förvägra kommun begärt lånetillstånd.

Den underställningsfria lånerättens otillräcklighet i nuvarande läge har, enligt vad styrelsen framhåller, vid olika tillfällen uppmärksamrats och varit föremål för överväganden inom stadsförbundets finansråd. Den omständigheten, att kommunallagskommittén i sitt avgivna betänkande föreslagit ändrade bestämmelser om underställningsfri lånerätt, har emellertid föranlett uppskov med ärendets vidare behandling i avvaktan på förbundets allmänna ställningstagande till ifrågakvarande betänkande.

Till kommunallagskommitténs förslag, att den underställningsfria lånerättens beroende av skattesatsen helt skall upphöra, ansluter sig stadsförbundets styrelse. Denna reform ligger enligt styrelsen helt i linje med den väg kommittén slog in på, då kommittén i sitt betänkande I föreslog avskaffande av kravet på kvalificerad majoritet för vissa beslut i kommuner med hög utdebitering.

Likaledes tillstyrker styrelsen, att tidsvillkoren för den nya underställningsfria lånerätten utformas på sätt kommittén föreslagit. Härigenom bringas bestämmelsen i klar korrespondens med det för övertagande av in-teckningsansvar vid fastighetsförvärv avsedda undantaget.

Beträffande omfattningen av den föreslagna underställningsfria lånerätten anser styrelsen emellertid, att vägande invändningar kan göras samt anför.

För en kommun, som saknar egna fonder av större betydelse, men i stället har en låg utdebitering, medföra de nya reglerna, att den hittillsvarande underställningsfria lånerätten avsevärt beskäres. För kommuner, vilka förfoga över fondmedel, innebär den föreslagna reformen en icke oväsentlig utvidgning av den underställningsfria lånerätten av särskild betydelse i sådana fall, då kommunen för någon längre tid önskar nyttja fondmedel för något kortfristigt investeringsändamål. Huruvida rätten att fritt nyttja fondmedel i praktiken också betyder ökade möjligheter att möta likviditetssvårigheter, torde dock kunna ifrågasättas. Fondmedlen betraktas i kommunerna icke såsom något dött kapital utan göras fruktbarande i rörelsen. De flesta kommuner, som råka i likviditetssvårigheter, ha därför redan tagit sitt disponibla fondkapital i anspråk såsom tillfälligt kassaförlag, oberoende av om fonderna utgöra kassaförlagsfonder eller ej. Härtill kommer, att man, om den nuvarande högkonjunkturen förbytes i en långvarig depression, knappast kan räkna med att ens för de kommuner, som nu ha fonder av mera betydande omfattning, något fondkapital att tillfälligt nyttja såsom kassaförlag eller för finansiering av kortfristiga investeringsobjekt kommer att stå till förfogande. Ur dessa synpunkter kan det ifrågasättas, om kommunallagskommitténs förslag på denna punkt betyder någon större vinning för kommunerna. Reellt sett innebär förslaget för flertalet kommuner endast en legalisering av fondkapitalets faktiska nyttjande såsom kassaförlag. Att såsom kommittén gjort åberopa denna legalisering såsom skäl för en beskärning av den underställningsfria lånerätten låter sig därför icke göra.

Då förslaget till 1936 års ändrade regler för underställningsfri lånerätt framlades, anför stadsförbundets styrelse vidare, var de sakkunniga angelägena om att understryka, att de icke avsåg att beskära omfånget av den tidigare — alltsedan 1910 — gällande lånerätten (SOU 1936: 35, s. 19). Kommunallagskommitténs egen framställning vittnar om att ej heller denna kommitté velat någon inskränkning i den underställningsfria kommunala lånerätten såsom sådan. Om kommittén med bibehållande av gällande regelsystem sett som sin uppgift att återställa värdet av denna lånerätt till vad den var, då de nuvarande bestämmelserna fick sin slutliga utformning, skulle emellertid kommittén känt sig skyldig att föreslå en höjning av skattesatsgränserna med lägst två kronor, alltså från f. n. tio kronor till lägst tolv kronor. När nu kommittén emellertid på enligt styrelsens mening

övertygande grunder föredragit att slopa den av skattesatsen beroende underställningsfria lånerätten, borde konsekvensen därför ha blivit, att gränserna för lånerätten satts till fem resp. sju kronor per skattekrone. Såsom kommittén framhållit, bör emellertid kommunerna dessutom beredas viss ersättning för i följd av ortsavdragsreformen förlorad underställningsfri lånerätt. Denna reform påverkar den underställningsfria lånerätten, dels genom att från och med 1954 års ingång minska det »ordinarie» skatteunderlag, som ligger till grund för all sådan lånerätt, dels genom att redan nu framtvinga utdebiteringshöjningar, som minskar den av skattesatsen beroende lånerätten. För att den fria lånerätten icke skall beskäras på grund av den minskning i skatteunderlaget, som ortsavdragsreformen föranleder, föreslår kommittén en höjning av gränsen för den underställningsfria lånerätten med en krona per skattekrone. Från sina utgångspunkter har kommittén saknat anledning att överväga någon särskild ersättning för den hopkrympning av den »femåriga» lånerätten, som inträtt på grund av att utdebiteringen av inkomstskatt redan nu äger rum på ett reducerat skatteunderlag. I de förut av styrelsen angivna talen fem och sju kan emellertid sådan ersättning anses inbegripen. Godtages kommitténs resonemang på förenämnda punkt, kommer man därför fram till att gränserna för den underställningsfria lånerätten bör sättas icke till fyra resp. sex kronor utan till sex resp. åtta kronor per skattekrone. Blott om så sker, kan det enligt styrelsen sägas, att förslaget samtidigt ger full rättvisa åt alla kommuner och återställer lånerättens realvärde.

I fråga om tidpunkten för ikraftträdandet av reglerna för den underställningsfria lånerätten är enligt stadsförbundets styrelse läget för närvarande sådant, att behövliga ändringar icke längre kan uppskjutas. I detta sammanhang erinras, att den av skattesatsen beroende lånerätten efter den 1 januari 1954 kommer att undergå en dubbelsidigt, både på skatteunderlags- och utdebiteringssidan verkande reduktion. Styrelsen föreslår därför, att regler utformade på sätt kommittén föreslagit men med lånerätten utökad till sex resp. åtta kronor per skattekrone genomföres med giltighet från den 1 juli 1953. Skulle detta icke anses möjligt, föreslår styrelsen, att de för den »femåriga» lånerätten gällande utdebiteringsgränserna provisoriskt höjes till för stad, som ej deltagar i landsting, 14 kronor och för annan kommun 13 kronor per skattekrone.

E. Remissyttranden.

Statskontoret har ansett tveksamt, huruvida tillräckliga motiv föreligger att för städer utanför landsting medgiva en procentuellt större höjning av lånegränsen än för övriga kommuner. Statskontoret vill dock icke motsätta sig bifall till kommittéförslaget i denna del. Även om de skäl, stadsförbundets styrelse andragit som stöd för en ytterligare höjning av lånegränserna — inträdda förskjutningar i skatteunderlagen och skattesatserna — icke

kan fränkännas viss betydelse, hyser dock ämbetsverket starka betänkligheter mot att kommunerna skulle erhålla en förmånligare underställningsfri lånerätt än den kommunallagskommittén funnit påkallad. Kommitténs förslag rörande omfattningen av den underställningsfria lånerätten står vidare i direkt samband med att de sakkunniga funnit, att kommunerna borde få rätt att nyttja fondmedel utan att denna lånerätt härigenom inskränktes. Den omständigheten att — enligt vad handlingarna i ärendet utvisar — ett genomförande av en dylik reform för vissa kommuner endast skulle innefatta en legalisering av rådande förhållanden och sålunda i dessa fall sakna praktisk betydelse, kan enligt statskontorets mening icke tagas till intäkt för ett frångående av den reglering av den underställningsfria lånerätten, sådan den utformats av kommunallagskommittén.

I anslutning till vad sålunda anförts anser sig statskontoret icke kunna tillstyrka bifall till stadsförbundets styrelses hemställan om höjning av gränserna för den underställningsfria lånerätten i den tilltänkta kommunallagen. Ämbetsverket kan ej heller finna det tillrådligt att provisoriskt jämka lånegränserna i nu gällande lagar.

Enligt *fullmäktiges i riksbanken* mening bör kommunernas fria lånerätt i princip icke utvidgas utöver kommunallagskommitténs förslag. Fullmäktige har dock förklarat sig icke vilja motsätta sig, att gränserna för den underställningsfria lånerätten sättes till sex resp. åtta kronor i enlighet med det av svenska stadsförbundets styrelse framförda förslaget.

Fullmäktige har vidare anslutit sig till svenska stadsförbundets styrelses och kommunlåneutredningens uppfattning, att de nya bestämmelserna om kommunernas lånerätt bör träda i kraft redan den 1 juli 1953.

I detta sammanhang har fullmäktige understrukit vikten av att kommunerna — med hänsyn till de svårigheter, som för närvarande föreligger för placering av kommunala reverslån samt emittering av obligationslån för kommuner — icke gör andra kapitalkrävande investeringar än sådana, som bedömes såsom oundgängligen nödvändiga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret (majoriteten bestående av ordföranden herr H. Kling samt herrar P. S. Lindholm och B. Näsgård) uttalar, att den allmänna stegringen av kommunalskatten under senare år, varigenom den av skattetrycket beroende fria lånerätten alltmer förlorat i betydelse, jämte ortsavdragsreformens genomförande även enligt fullmäktiges uppfattning har aktualiserat behovet av en omläggning av reglerna för kommunernas underställningsfria lånerätt, särskilt i vad avser den nuvarande femåriga lånerätten. Fullmäktige anför vidare.

Att härvid åstadkomma rättvisast möjliga avvägning ställer sig självfallet synnerligen svårt med hänsyn till den mångfald faktorer, som här spela in och som göra hela det kommunala lånekomplexet mycket svåröverskådligt. Härtill kommer, att uppgifter saknas, i vilken utsträckning kommunerna använt sina fondmedel såsom kassaförlag. En viss försiktighet torde redan på grund härav vara tillrådligt, när man slår in på nya vägar i fråga om kom-

munernas fria lånerätt. Fullmäktige ha därför ansett sig icke kunna tillstyrka en så avsevärd höjning av gränserna för kommunernas underställningsfria lånerätt, som stadsförbundets framställning åsyftar. En i riksgäldskontoret verkställd beräkning, omfattande 88 städer, visar att även vid den av kommunallagskommittén föreslagna höjningen skulle vid en tillämpning av de föreslagna bestämmelserna från och med den 1 juli 1953 omedelbart inträda en icke oväsentlig ökning — totalt 140 miljoner kronor — av den underställningsfria lånerätten för dessa städer (en tillämpning av stadsförbundets förslag skulle för samtliga städer innebära en ökning av den fria lånerätten med över 400 milj. kronor) och detta oavsett den mera svårberäknliga inverkan, som frigivningen av fondmedel kan komma att få. Det bör härvid understrykas, att den nämnda ökningen av den underställningsfria lånerätten väsentligen faller på de städer, där behovet av en sådan ökning till följd av skattetryckets höjning blivit mest framträdande. Förslagets genomförande skulle sålunda innebära en ökning av nuvarande fria lånerätten för samtliga sex städer utanför landsting, ävensom för mer än hälften av övriga städer. Till belysande av förslagets verkningar må jämväl framhållas, att den fria lånerätten för nämnda sex städer, vilken för närvarande på grund av utdebiteringens storlek är de facto begränsad till en ettårig lånerätt av 4 kronor per skattekrona, skulle höjas till 6 kronor per skattekrona och kunna avse lån upp till fem år.

En viss försiktighet vid avvägningen av kommunernas fria lånerätt finner fullmäktige i riksgäldskontoret vara påkallad även med hänsyn till den inverkan på lånemarknaden, som en utvidgning av denna lånerätt kan komma att få. Varje ökning i förevarande hänseende är enligt fullmäktige självfallet ägnad att ytterligare skärpa den redan nu hårda konkurrensen om de alltför knappa sparmedlen. Fullmäktige erinrar om, att den lånerätt, varom här var fråga, närmast avser att fylla kommunernas behov av kassaförlag och möjliggöra för dem att under kortare tid med lånemedel finansiera vissa investeringar, för vilka skattemedel slutligen skall tagas i anspråk. Fullmäktige anser sig berättigade antaga, att den av kommunallagskommittén föreslagna och av kommunlåneutredningen biträdade höjningen skall visa sig tillfyllest för dessa speciella behov. Förslaget innebär ju också, påpekar fullmäktige, att kommunerna skall få utan återverkan på den fria lånerätten använda sina fondmedel för nyss nämnda ändamål. Om detta förslag, som får anses vara av väsentlig betydelse i förevarande sammanhang och som onekligen tillgodoser vissa rättvisesynpunkter, synes enligt fullmäktiges uppfattning några delade meningar icke behöva råda.

Med åberopande av det anförda och med erinran tillika om att någon inskränkning av kommunernas underställningspliktiga lånerätt nu ej ifrågasatts tillstyrker fullmäktiges majoritet sålunda kommunallagskommitténs ifrågavarande förslag, som fullmäktige i likhet med kommunlåneutredningen funnit väl avvägt. Med hänsyn till likviditetsläget inom ett stort antal kommuner förordar fullmäktige att förslaget träder i tillämpning redan från och med den 1 juli 1953.

Fullmäktiges minoritet (vice ordföranden herr A. W. Strand samt herrar W. Svensson i Ljungskile och G. E. Birke) uttalar sig för bifall till stadsförbundets styrelses framställning.

Bostadsstyrelsen och *länsstyrelserna i Hallands och Kopparbergs län* samt några hörda kommuner har — med instämmande i kommitténs förslag — förklarat de nya reglerna välbetänkta och svarande mot utvecklingens krav.

Den nuvarande sammankopplingen mellan fondbildning och upplåning har, enligt vad *stadsfullmäktige i Göteborg* anför, på ett besvärande sätt komplicerat den kommunala redovisningen och även i övrigt visat sig mindre lämplig. Med tillfredsställelse konstaterar fullmäktige, att de föreslagna förändringarna i bestämmelserna för den underställningsfria lånerätten för stadens vidkommande medför en väsentlig utvidgning av denna lånerätt, som hittills av staden huvudsakligen utnyttjats för tillgodoseende av tid efter annan förekommande behov av kassaförslag.

Departementschefen.

Kommunallagskommittén har i vad avser kommunernas lånerätt föreslagit ett avskaffande av den lånerätt, som i gällande lag gjorts beroende av skattetryckets höjd. Den enbart på skatteunderlaget beroende underställningsfria lånerätten har i stället av kommittén föreslagits skola utvidgas något, varjämte kommun givits möjlighet att nyttja medel ur sina fonder, utan att den underställningsfria lånerätten, såsom för närvarande är fallet, därigenom skall anses tagen i anspråk. Den underställningsfria lånerätt, som beror enbart på skatteunderlaget, har ansetts böra höjas från tre till fyra kronor per skattekrona för borgerlig kommun i allmänhet och från fyra till sex kronor per skattekrona för stad, som ej deltar i landsting. Såsom motivering för att slopa den av skattetrycket beroende lånerätten har anförts, att denna blir onödig, när kommunerna i stället kan anpassa sin lånerätt efter storleken av fondkapitalet. Den återstående fria lånerättens höjning från tre till fyra resp. fyra till sex kronor har angivits vara betingad av att den kommunala ortsavdragsreformen reducerar skatteunderlaget samt av att för de städer, som ej deltagar i landsting, landstingsuppgifterna medfört en ekonomisk belastning. Kommittén har utgått från, att förslaget skall träda i kraft den 1 januari 1955 eller samtidigt med den nya kommunallagen i övrigt.

I remissutlåtandena har kommunallagskommitténs förslag i denna del genomgående tillstyrkts. Ett undantag utgör dock svenska stadsförbundets styrelse, som förklarat, att gränserna för lånerätten borde bestämmas till sex kronor per skattekrona för borgerlig kommun i allmänhet och till åtta kronor per skattekrona för stad, som ej deltagar i landsting. Såsom alternativ härtill har styrelsen förordat en provisorisk uppräkningsgränserna. Stadsförbundets styrelse har jämte kommunlåneutredningen strukit under önskvärdheten av att kommunallagskommitténs förslag i detta avseende bringas i tillämpning redan från den 1 juli 1953.

Stadsförbundets styrelses framställning har jämte kommunlåneutredningens utlåtande över kommunallagskommitténs förslag remitterats till stats-

kontoret samt fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Därvid har statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret (majoriteten) förordat en lösning av spörsmålen efter de av kommunallagskommittén uppdragna riktlinjerna. Fullmäktige i riksbanken har funnit, att kommunernas fria lånerätt i princip icke bör utvidgas utöver kommunallagskommitténs förslag, men har tillika förklarat sig icke vilja motsätta sig, att gränserna för den underställningsfria lånerätten sättes till sex resp. åtta kronor i enlighet med det av stadsförbundets styrelse framförda förslaget. Till sistnämnda förslag har även minoriteten av fullmäktige i riksgäldskontoret anslutit sig. Vikten av att förslaget träder i tillämpning från och med den 1 juli 1953 har framhållits i de avgivna remissyttrandena.

För egen del finner jag i likhet med kommunallagskommittén och de hörda remissinstanserna, att den allmänna stegringen av kommunalskatten under senare år, varigenom den av skattetrycket beroende lånerätten alltmer förlorat i betydelse, jämte ortsavdragsreformens genomförande gjort en omläggning av reglerna för kommunernas underställningsfria lånerätt nödvändig. Såsom kommunlåneutredningen och stadsförbundets styrelse framhållit är likviditetsläget inom ett stort antal kommuner för närvarande sådant, att denna omläggning bör genomföras redan från den 1 juli 1953.

Vid en utökning av kommunernas fria lånerätt — som närmast avser att fylla kommunernas behov av kassaförlag och möjliggöra för dem att under kortare tid med lånemedel finansiera vissa investeringar — synes man böra gå fram med en viss försiktighet. Härvid bör i nuläget särskilt beaktas den inverkan på lånemarknaden, som en utvidgning av denna lånerätt kan komma att få. Den redan nu hårda konkurrensen om sparmedlen kommer givetvis att ytterligare skärpas av varje ökning av den fria lånerätten. Den av kommunallagskommittén föreslagna höjningen har av övervägande flertalet remissinstanser ansetts vara tillräcklig för kommunernas behov av kassaförlag m. m., särskilt mot bakgrunden av att kommunerna enligt förslaget även får använda sina fondmedel utan återverkan på den fria lånerätten.

För bedömande av innebörden av den ifrågasatta ytterligare ökningen av den underställningsfria lånerätten för städer, köpingar och landskommuner må anföras några siffror, som belyser vidgningen av lånerätten genom den föreslagna friheten för kommunerna att nyttja fondmedel utan att den underställningsfria lånerätten begränsas.

Vad gäller särskilda och tillfälliga fonder hade borgerliga kommunerna i köpingar och landskommuner vid utgången av år 1950 sammanlagt 159,7 milj. kr. i sådana fonder. För städerna utgjorde samma fonder vid utgången av år 1951 503,8 milj. kr. Med utgångspunkt från att dessa fonder icke nedgått sedan dess kan storleken av städernas, köpingarnas och landskommunernas särskilda och tillfälliga fonder i dagens läge antagas uppgå till omkring 660 milj. kr. Siffrorna avser endast de borgerliga kommunerna. I fråga om skatteregleringsfonderna föreligger en preliminär uppgift avseende utgången av år 1952. För städer, köpingar och landskommuner uppgick dessa fonder till ett belopp av tillhoppa 256 milj. kr. Till detta totalbelopp skall läg-

gas i staterna för år 1953 gjorda avsättningar till skatteregleringsfond enligt 1952 års lag om skyldighet att avsätta medel till sådan fond, uppgående till 188 milj. kr. Ett ännu större belopp kommer att avsättas nästa år. Vid innevarande års utgång kan för dessa kommunala samfälligheter följaktligen beräknas finnas ett sammanlagt belopp av 445 milj. kr. i skatteregleringsfonder.

I dagens läge kan sålunda primärkommunerna formellt sett beräknas ha en ökad rätt att utan Kungl. Maj:ts särskilda lånetillstånd nyttja i runt tal 1 100 milj. kr. av egna fonder. Vad den reella ökningen av de underställningsfria lånemöjligheterna genom ändringen i fondbildningslagen blir torde vara svårt att säkert beräkna. Till en del har väl dessa fonder nyttjats enligt särskilda av Kungl. Maj:t lämnade lånetillstånd eller inom ramen för den nuvarande underställningsfria lånerätten, och det är icke troligt eller ens önskvärt att dessa lån nu kan flyttas över till kreditinrättningar. Vidare torde vissa kommuner utan lagligt stöd ha lånat ur sina fonder.

Härtill kommer det belopp, varmed den föreslagna höjningen av utdebiteringsgränsen ökat den underställningsfria lånerätten, och som enbart för storstäderna utanför landsting innevarande år uppgår till 137 milj. kr. För övriga städer kan motsvarande ökning beräknas till omkring två milj. kr.

Med hänsyn till vad som sålunda anförts finner jag mig böra förorda, att frågan om kommunernas underställningsfria lånerätt löses på sätt kommunallagskommittén föreslagit samt att detta förslag bringas i tillämpning redan från och med den 1 juli 1953.

I detta sammanhang vill jag erinra om vad fullmäktige i riksbanken anförts i fråga om vikten av att kommunerna — med hänsyn till de svårigheter, som för närvarande föreligger för placering av kommunala reverslån samt emittering av obligationslån för kommuner — icke gör andra kapitalkrävande investeringar än sådana, som bedömes såsom oundgängligen nödvändiga.

I enlighet med de här angivna riktlinjerna har inom finansdepartementet upprättats förslag till lagar angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet och motsvarande lagrum i lagen om kommunalstyrelse i stad och den för Stockholm gällande kommunallagen samt angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning. Ändringarna av nu nämnda lagar är avsedda att provisoriskt gälla intill dess den nya kommunallagstiftningen på grundval av kommunallagskommitténs förslag genomförts.

Ansvarighetsåtaganden beträffande lån av statsmedel m. m.

A. Gällande bestämmelser.

Enligt 79 § 2 mom. LKL och 74 § 2 mom. LKS äger kommun, utan att Konungens beslut om fastställelse därå erfordras, i enlighet med gällande bestämmelser om egnahemslån och förbättringslån samt om tertiärlån och

tilläggslån för flerfamiljshus åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än kommunen; dock skall kommuns beslut att ikläda sig borgen för tertiärlån eller tilläggslån åt allmännyttigt bostadsföretag, vilken enligt bestämmelserna må godtagas i stället för in-teckningssäkerhet, underställas Konungens prövning.

De åsyftade bestämmelserna om egnahemslån och förbättringslån återfinnes i kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 546) om egnahemslån och förbättringslån (egnahemslånekungörelsen). De ansvarsförbindelser av kommunen, som förutsattes enligt denna kungörelse, angives i 11 § första stycket och 32 § första stycket. Enligt förstnämnda författningsrum skall visst belopp av egnahemslån utgöra en räntefri, stående del under förutsättning bl. a., att vederbörande kommun åtagit sig att gentemot staten ansvara för förlust, som annorledes än genom avskrivning kan uppkomma å denna del av lånet. Den i 32 § angivna formen av kommunal ansvarighet mot staten avser ansvar för utlämnat förskott å egnahemslån eller förbättringslån.

Tertiärlån och tilläggslån regleras av kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 587) om tertiärlån och tilläggslån för flerfamiljshus (tertiärlånekungörelsen). De åtaganden, som kommun enligt denna kungörelse har att ikläda sig gentemot staten, grundar sig på bestämmelserna i 13 § 3 mom. andra stycket och 33 §. Det förstnämnda författningsrummet avser ansvar för förlust, som annorledes än genom avskrivning kan uppstå å viss del av tilläggs-lån. Enligt 33 § har kommun att ansvara för den förlust, som vid förvaltning av flerfamiljshus tillhörigt kommun eller allmännyttigt bostadsföretag må uppstå till följd av vårdslöshet eller försummelse vid förvaltningen. Kommun skall ock svara för förlust, som uppkommit vid förvaltningen, därest bostadsstyrelsen med hänsyn till omständigheterna såsom villkor för beviljande av lån föreskrivit, att förlust vid förvaltningen icke skall täckas av statsmedel. Om eljest förlust uppstår vid förvaltningen av sådant hus, är kommunens ansvar begränsat till högst en femtedel av förlusten.

I tertiärlånekungörelsens 10 och 14 §§ behandlas ytterligare former av kommunala borgensåtaganden, nämligen sådana fall, då kommun i syfte att icke behöva ställa eljest erforderlig in-teckningssäkerhet ikläder sig borgen såsom för egen skuld för tertiärlån och tilläggslån åt bolag, som helt äges av kommunen.

De ifrågakarande stadgandena i kommunallagarna tillkom år 1949, sedan bostadsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att spørsmålet angående underställningsskyldighet beträffande kommuns beslut att ikläda sig ansvarsåtaganden jämlikt egnahemslåne- och tertiärlånekungörelserna måtte upptagas till prövning. I utlåtande över bostadsstyrelsens framställning framhöll kommunallagskommittén, att den lösning, som den av bostadsstyrelsen väckta frågan erhöi, borde betraktas som ett provisorium i avbidan på den allmänna översyn av reglerna om underställning, som kommittén ämnade verkställa.

De förslag rörande befrielse från underställning av beslut om kommunala ansvarsåtaganden, som framlades av bostadsstyrelsen, överensstämde i huvudsak med de sedermera vid 1949 års riksdag antagna bestämmelserna. Därutöver hade bostadsstyrelsen emellertid ifrågasatt underställningsfrihet beträffande kommuns beslut om borgen å enligt affärsmässiga grunder

tillhandahållet byggnadskreditiv till flerfamiljshus, som uppfördes med stöd av preliminärt beviljat statligt tertiärlån. Rörande detta förslag erinrade kommunallagskommittén i sitt utlåtande, att dylika åtaganden, som i regel var av kortfristig natur, i viss utsträckning syntes falla inom området för kommuns rätt att utan underställning ikläda sig borgen. Med hänsyn härtill och då det i allt fall icke syntes lämpligt att vid en sådan lagrevision av provisorisk karaktär, varom här var fråga, utsträcka underställningsfriheten till åtaganden, som icke reglerats i egnahemslåne- och tertiärlånekunskörelserna, avstyrkte kommittén detta förslag.

I proposition nr 110 till 1949 års riksdag, vari förslag framlades till förevarande bestämmelser i kommunallagarna, sade sig departementschefen finna övervägande skäl tala för att ståndpunktstagandet till frågan om underställningsfrihet för beslut om borgensteckningar för byggnadskreditiv uppsköttes, tills den allmänna omprövningen av kommunallagarnas regler om underställningsskyldighet komme till stånd.

Jämlikt 79 § 2 mom. sista stycket LKL och 74 § 2 mom. sista stycket LKS skall av Konungen meddelat beslut att bevilja kommun lån av statsmedel anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

B. Kommunallagskommitténs förslag.

Vad angår den ifrågasatta underställningsfriheten i fråga om borgen å byggnadskreditiv har kommunallagskommittén inhämtat vissa uppgifter från bostadsstyrelsen rörande förekomsten och omfattningen av underställningskrävande borgensteckningar. Bostadsstyrelsen har därjämte lämnat vissa upplysningar om praxis m. m. i underställningsärenden av förevarande slag. I dessa delar anför kommunallagskommittén bl. a. följande.

De lämnade uppgifterna rörande förekomsten och omfattningen av underställningskrävande borgensteckningar avser sådana framställningar om tillstånd att teckna borgen för byggnadskreditiv, som remitterats till bostadsstyrelsen åren 1948, 1949 och 1950 och som före utgången av mars 1951 föranlett något Kungl. Maj:ts beslut. Antalet framställningar utgjorde de tre ifrågavarande åren respektive 77, 102 och 117. Håri ingår såväl framställningar om generell rätt att teckna borgen för byggnadsföretagare intill angivet belopp som ansökningar gällande borgen för visst byggnadsföretag. De ansvarighetssummor, som omfattades av Kungl. Maj:ts medgivanden, belöpte sig under nämnda år i avrundade tal till resp. 199, 88 och 269 miljoner kronor. I sammanlagt belopp för de tre åren överstiga de generella medgivandena något de speciella.

Av bostadsstyrelsens upplysningar om praxis m. m. framgår, att Kungl. Maj:t i regel fastställer generella beslut om borgensteckning. I Kungl. Maj:ts beslut begränsas därvid giltigheten av varje borgensåtagande, som sker med stöd av det lämnade medgivandet, till utgången av visst kalenderår. Beträffande framställning om tillstånd att teckna borgen för byggnadskreditiv åt visst byggnadsföretag medger Kungl. Maj:t i regel, att borgen må tecknas till ett belopp motsvarande högst summan av primär-, sekundär- samt tertiär- och tilläggsån. Därjämte föreskrives i Kungl. Maj:ts beslut, att kommunen skall till säkerhet för sitt borgensåtagande erhålla inteckningar sva-

rande mot kreditivet. I ärenden rörande generell rätt att teckna borgen för byggnadskreditiv kan Kungl. Maj:ts beslut i allmänhet väntas inom tre månader efter det framställningen avgivits till vederbörande länsstyrelse. Då det gäller medgivande att teckna borgen för visst byggnadsföretag, synes väntetiden ofta vara längre, beroende på att ärendet behandlas först sedan byggnadstillstånd lämnats och sedan preliminärt beslut i anledning av ansökan om statligt lån till företaget meddelats.

Enligt kommunallagskommitténs mening talar vissa skäl för att borttaga eller åtminstone lindra underställningsplikten beträffande beslut om borgen å kreditiv åt byggnadsföretag, för vilket utgår statligt tertiärlån. Kommittén anför vidare.

Från bostadsstyrelsens sida har sålunda framhållits, att dylik borgen å ena sidan är ägnad att nedbringa räntekostnaderna och å den andra medför allenast en ganska ringa reell risk. En lagändring i den antydda riktningen skulle dessutom medföra en i och för sig önskvärd förenkling i det administrativa förfarandet och tillåta tidigare igångsättning av beslutade byggnadsföretag. Emellertid anser kommittén det icke lämpligt att direkt i kommunallagen införa fullständiga bestämmelser av den speciella och detaljerade natur varom här är fråga. Sådana typer av kommunala ansvarighetsåtaganden, som anses kunna undantagas från underställning, böra i stället vara närmare beskrivna i vederbörande specialförfattning, vartill kommunallagens regel om underställningsfrihet i sin tur kan hänvisa. Huruvida det låter sig göra att i tertiärlånekungörelsen inpassa regler om kommunal borgen å byggnadskreditiv, som upptages på den allmänna penningmarknaden, kan dock icke bedömas i detta sammanhang. Möjligt är, att kreditivens ersättande med förskott å beviljade statslån, för vilka förskott kommunerna skulle iklåda sig borgen, framstår såsom mer förenlig med de principer, efter vilka det allmännas stöd åt bostadsförsörjningen är uppbyggt. Hithörande spörsmål synas böra utredas i särskild ordning. Till dess så skett kan slutlig ställning icke tagas till utformningen av kommunallagens stadgande om kommuns rätt att göra ansvarighetsåtaganden.

Emellertid kan enligt kommunallagskommittén även mot den nuvarande bestämmelsen om underställningsfrihet för sådana åtaganden riktas den anmärkningen, att den med sin utförliga hänvisning till föreskrifterna om olika låneformer på bostadsförsörjningens område är alltför speciell och detaljerad för att väl harmoniera med kommunallagen i övrigt, som ju undviker att giva regler för särskilda förvaltningsområden. Kommittén föreslår därför en sådan avfattning av stadgandet, att kommun äger i enlighet med gällande bestämmelser om lån av statsmedel åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som beviljas annan än kommunen (förslagets 59 §, sista stycket). Härvid bör dock undantag göras för sådan borgen, som — enligt vederbörande lånebestämmelser — må godtagas i stället för inteckningssäkerhet. Den föreslagna lydelsen har en vidare innebörd än den nuvarande, eftersom den med nyss angivna förbehåll undantager från underställning alla kommunala ansvarighetsåtaganden, som ske i enlighet med gällande bestämmelser om lån av statsmedel. Detta innebär dock i praktiken ingen omedelbar ändring i gällande rätt, enär regler om kommunala borgensutfästelser för statslån för närvarande torde finnas blott i egnahems-

låne- och tertiärlånekungörelserna. En fördel med den förordade avfattningen är, framhåller kommittén vidare, att de statliga låneformer, vilkas utnyttjande kräver kommunal ansvarsförbindelse, kan ändras eller utbyggas utan att kommunallagens regler om underställning behöver ändras. Formellt giver stadgandet sålunda Kungl. Maj:t ett visst bemyndigande att reglera gränserna för underställningsplikten. Det synes emellertid lämpligt och naturligt, att Kungl. Maj:t i samband med utverkande av medel för statlig lånegivning även bereder riksdagen tillfälle att yttra sig över de regler om kommunal borgen som kan finnas erforderliga i sammanhang med låneverksamheten. Härigenom får riksdagen möjlighet att bedöma reglernas återverkan på området för underställningsskyldigheten.

I detta sammanhang behandlar kommunallagskommittén en fråga, som äger nära samband med spørsmålet om underställningsfrihet för kommunala ansvarsåtaganden gentemot staten, nämligen frågan om eventuell rätt för kommun att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån i sådana fall, då lånet utgår av statsmedel och sålunda beviljas av statlig myndighet. Där beviljandet av lån från staten ankommer på Kungl. Maj:t, förefinnes redan nu, såsom tidigare nämnts, en sådan rätt för kommunerna, i det att av Konungen meddelat beslut att bevilja kommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet. Däremot erfordras på vanligt sätt Kungl. Maj:ts tillstånd till upptagande av lån, som beviljas av annan statsmyndighet.

Kommunallagskommittén erinrar, att förevarande fråga på ett speciellt område berördes av bostadssociala utredningen i dess slutbetänkande (SOU 1947: 26), samt fortsätter.

I detta betänkande föreslogs nämligen sådan ändring i reglerna om underställning av lånebeslut, att kommun skulle äga utan underställning upptaga lån av statsmedel för genomförande av sanering av bebyggda områden inom kommunen (saneringslån). Dyliga lån avsåges skola beviljas av det centrala bostadspolitiska organet. I yttrande häröver i oktober 1947 sade sig kommunallagskommittén för det dåvarande icke ha något att erinra mot ett frånträdande av underställningskravet i det speciella hänseende varom vore fråga. Till klarläggande av kommitténs ställningstagande påpekades, att enligt bostadssociala utredningens förslag kommun skulle för förräntning och amortering av saneringslån äga uttaga en avskrivningsavgift å inom kommunen belägna fastigheter. De belopp som inflöte genom avskrivningsavgifter skulle tillföras en särskild av kommunen upprättad och förvaltdad fond, kommunens saneringsfond. Speciella skäl syntes sålunda kommittén föreligga för ett eftergivande av underställningsplikten i fråga om de statliga saneringslånen. Emellertid har kommittén med hänsyn till det ovissa läge, vari frågan om åtgärder från statens sida för främjande av bostadssaneringen för närvarande befinner sig, icke upptagit någon föreskrift härom i den nu föreslagna kommunallagen.

En allmän regel om befrielse från underställning, då kommun upptager lån av statsmedel, inbegripande även de fall där lån beviljas av annan myndighet än Kungl. Maj:t, synes kommunallagskommittén däremot betänklig. Kommittén anför härutinnan bl. a. följande.

Även om det förutsättes, att de lånebeviljande myndigheterna underrätta finansdepartementet om alla utlämnade kommunlån, torde en regel av det ifrågasatta innehållet vara ägnad att minska möjligheterna till central kontroll över den kommunala lånefinansieringen. Särskilt i nuvarande läge, då man överväger att effektivisera denna kontroll genom att inrätta ett allmänt kommunalt finansråd såsom remissinstans i underställda låneärenden, torde saknas anledning att slå in på den antydda vägen. Tilläggas bör, att en regel av angivet innehåll för närvarande skulle få betydelse blott för en, låt vara viktig, sektor av den statliga kreditgivningens område, nämligen den som innefattar finansiering av den kommunala bostadsproduktionen genom utlämnande till kommun av egnahemslån samt tertiär- och tilläggs lån, vilka beviljas av länsbostadsnämnderna och bostadsstyrelsen. I övriga fall, där statslån kan utgå till kommunerna — t. ex. ur vattenkrafts-, luftfarts- och kommunskolslånefonderna — beviljas lånet av Kungl. Maj:t.

Kommunallagskommittén framhåller emellertid, att Kungl. Maj:t synes vara oförhindrad att i direktiv till lånebeviljande myndighet anmana denna att vid behandling av låneansökan även beakta de principer, som tillämpas i underställda låneärenden. I den mån en sådan mera allsidig prövning kommer till stånd hos myndigheten, synes enligt kommittén förfarandet hos Kungl. Maj:t ofta kunna inskränkas till en i huvudsak formell granskning.

C. Kommunlåneutredningens utlåtande.

Vad gäller spørsmålet om kommunernas underställningsplikt beträffande *borgensteckning för byggnadskreditiv* åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, erinrar kommunlåneutredningen inledningsvis, att kommunallagskommittén funnit vissa skäl tala för att borttaga eller åtminstone lindra denna underställningsplikt. Kommunlåneutredningen framhåller, att kommunallagskommittén dock, efter vad det vill synas huvudsakligen av formella skäl, underlåtit att framlägga ett förslag i sådan riktning, trots det av föredragande departementschefen vid anmälan av proposition nr 110 till 1949 års riksdag gjorda uttalandet, att ståndpunkt borde tagas till frågan vid kommunallagsrevisionen.

För sin del understryker kommunlåneutredningen starkt önskvärdheten av förenklingar i förfarandet vid kommunernas åtaganden till stöd för bostadsbyggandet och finner icke anledning förorda, att lättnaden beträffande borgensteckning för byggnadskreditiv ånyo ställes på framtiden. För underställningsfrihet beträffande borgensteckning för byggnadskreditiv åt allmännyttiga och andra bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning, finner kommunlåneutredningen starka skäl tala. Utredningen anför vidare.

För det första innebär Kungl. Maj:ts prövning av sådana ärenden normalt endast en formell, rent schablonmässig granskning. Det föreligger varken något behov av eller praktiska möjligheter till sakprövning, sedan de särskilda byggnadsföretagens kostnader och finansiering prövats av bostadsstyrelsen eller vederbörande länsbostadsnämnd. Arten av Kungl. Maj:ts prövning framgår därav, att tillstånden under senare år i stigande utsträckning avsett generell rätt för kommuner, som så beslutat, att intill visst belopp teckna borgen för byggnadskreditiv på vissa villkor. Nämnda belopp ha ofta varit mycket betydande och endast begränsats, där de uppenbarligen över-

stigit behovet. För det andra innebär underställning av sådana ärenden ur kommunernas synpunkt en onödig omgång och för berörda statsmyndigheter — finansdepartementet och bostadsstyrelsen — en icke obetydlig arbetsbelastning. I detta hänseende kan utöver vad som anförts i kommunallagskommitténs betänkande nämnas, att antalet av Kungl. Maj:t prövade ärenden rörande borgensteckning för byggnadskreditiv redan under första halvåret 1952 uppgick till omkring 130, eller nästan lika stort antal som under hela år 1951.

I huvudsak samma principiella skäl, som kan återopas i fråga om borgensteckning för byggnadskreditiv, talar, enligt vad kommunlåneutredningen vidare framhåller, även för underställningsfrihet beträffande beslut om *borgensteckning för sekundärlån* för bostadsföretag, till vilket tertiärlån beviljats. Vid beslut om tertiärlånet uppställer nämligen bostadsstyrelsen villkor, som reglerar det underliggande sekundärlånets storlek och belägenhet, amorteringstider och räntefot, varför Kungl. Maj:t sålunda i praktiken icke kan ingå på någon sakprövning.

Det synes enligt kommunlåneutredningens uppfattning ogörligt, att i de särskilda bostadslåneförfattningarna innefatta bestämmelser, som på angivet sätt begränsar den i kommunallagen fastställda underställningsskyldigheten. Med hänsyn härtill återstår, anför utredningen, endast möjligheten att genom kommunallagen reglera dessa frågor. Härvid erbjuder sig två alternativ, av vilka det ena innebär, att detaljerade föreskrifter införes i kommunallagen, närmast i förslagets 59 §. Utredningen anför vidare i sitt utlåtande.

Dessa föreskrifter finge väl därvid innefatta en reglering av i huvudsak de frågor, som i praxis behandlas i Kungl. Maj:ts hittillsvarande beslut i ämnet. Tillstånd till borgensteckning för byggnadskreditiv eller däremot svarande lån under byggnadstiden anger regelmässigt i fråga om ansvarighetstiden, att denna begränsas att gälla längst till den tidpunkt, då slutligen beviljat statslån utlämnats. I fråga om säkerheten föreskrives vanligen, att inteckningar skola ställas högst intill övre gränsen för preliminärt beviljade statslån, dock att beträffande helkommunalt företag, för vars tertiär- och tillägglån kommunen iklätt sig borgen såsom för egen skuld, sådan säkerhet icke behöver ställas för den del av kreditivet eller lånet, som motsvaras av preliminärt beviljade statslån. I Kungl. Maj:ts tillstånd att teckna borgen för sekundärlån föreskrives i regel såsom förutsättning för tillståndet att de föreskrifter i fråga om ränta, amorteringstid och förmånsrätt i inteckningsavseende, som bostadsstyrelsen meddelat i samband med beviljande av tertiärlån för vederbörande byggnadsföretag, iakttages.

I enlighet härmed skulle till 59 § i förslaget till ny kommunallag fogas ytterligare ett stycke av följande lydelse.

»Tillika må kommun beträffande bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning, åtaga sig ansvar gentemot bank eller annan kreditinrättning

dels för byggnadskreditiv eller däremot svarande lån under byggnadstiden, till belopp högst motsvarande den beräknade summan av primär-, sekundär- samt statliga tertiär- och tillägglån, under förutsättning att ansvarigheten i varje särskilt fall icke må gälla längre än till den tidpunkt, då statslån utlämnas samt att såsom säkerhet för kreditivet eller lånet överlämnas inteckningar i förmånsrättsläge högst intill övre gränsen för pre-

liminärt beviljade statliga lån, dock att beträffande byggnadskreditiv eller däremot svarande lån till helkommunalt företag, för vars tertiär- och tilläggs-lån kommun åtagit sig ansvarighet, sådan säkerhet icke behöver ställas för den del av kreditivet eller lånet, som motsvaras av preliminärt beviljade statliga lån,

dels för sekundärlån, som utgår i enlighet med vad som föreskrivits i beslut om statligt tertiärlån, under förutsättning att mot lånet svarande inteckningssäkerhet ställas.»

Det torde vara uppenbart, anför kommunlåneutredningen vidare, att mot varje bestämmelse, som skall tillgodose de förut angivna önskemålen, kan riktas den invändningen att bestämmelsen är av alltför speciell natur för att passa i en allmän kommunallag. Tydligen kommer dylika bestämmelser lätt i konflikt med det av kommunallagskommittén framhållna naturliga önskemålet, att de i blivande kommunallag intagna bestämmelserna skall bli av sådan allmän beskaffenhet, att de kan bestå oförändrade under en längre tidsperiod.

Om nämnda önskemål skall tillgodoses — vilket kommunlåneutredningen finner befogat — och liknande detaljerade bestämmelser sålunda icke skall införas i kommunallagen, torde enligt utredningen annan möjlighet icke återstå än att i lagen lämna Kungl. Maj:t befogenhet att för vissa ärenden eller grupper av ärenden meddela generella lånetillstånd. Om man väljer denna utväg, anser utredningen även den föreslagna, icke helt lyckade bestämmelsen i förslaget 59 § sista stycket överflödig. I samband med att kommunerna befrias från underställningsskyldighet beträffande byggnadskreditiv och sekundärlån för bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning, kan Kungl. Maj:t lämpligen även föreskriva underställningsfrihet för där angivna fall.

Kommunlåneutredningen erinrar, hurusom i gällande kommunallagar Kungl. Maj:ts prövning av kommunernas upplåning och borgensteckning har konstruerats såsom fastställelse av särskilda kommunala beslut. På grund härav har generella, på förhand givna lånetillstånd icke ansetts kunna av Kungl. Maj:t lämnas. Då i kommunallagskommitténs förslag till kommunallag Kungl. Maj:ts befogenhet konstruerats såsom ett medgivande (jfr »Med Konungens medgivande må kommun . . .»), torde enligt utredningens mening enligt ordalagen en rätt för Kungl. Maj:t att generellt och på förhand lämna medgivanden till upplåning eller borgensteckning av viss art icke anses utesluten. Av motiven att döma finner utredningen en sådan rätt dock knappast ha varit avsedd, varför det i nyss angivet syfte ansetts lämpligt att i nämnda lagrum tillägga ett stadgande av innebörd, att Kungl. Maj:ts medgivande beträffande vissa ärenden eller grupper av ärenden kan lämnas i form av generella tillstånd på förhand. Någon erinran mot en sådan bestämmelse från riksdagens sida, baserad på farhågor för att Kungl. Maj:t skulle släppa kommunerna alltför fria på lånemarknaden, synes enligt kommunlåneutredningen icke behöva befaras.

Kommunlåneutredningen har även behandlat kommunallagskommitténs ståndpunktstagande till frågan om kommunernas rätt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån i sådana fall, då *lån* utgår *av statsmedel*. Såsom tidigare nämnts föreligger såväl enligt gällande lag som enligt kommitténs förslag sådan lånerätt utan underställning, i de fall där lånet beviljats av Kungl. Maj:t. Beviljandet av lånet anses i dylika fall innefatta Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lånet. Kommunallagskommittén ansåg emellertid på förut anförda skäl icke lämpligt att utvidga denna rätt att omfatta även upptagande av lån, som beviljas av annan statsmyndighet.

Kommunlåneutredningen framhåller för sin del, att prövningen av här ifrågavarande ärenden i praktiken — i lika hög grad som beträffande borgen för byggnadskreditiv och sekundärlån — är formell. Det kan enligt utredningens uppfattning icke gärna komma i fråga, att lån, som beviljats av statsmyndighet på i vederbörande författning angivna villkor, skulle annat än i mycket begränsade undantagsfall vid Kungl. Maj:ts lånetillståndsprovning förvägras kommunen. Därest fråga skulle uppkomma om inskränkning i kommunernas upplåning i ifrågavarande del, torde denna lämpligast åstadkommas genom direktiv till vederbörande lånebeviljande myndighet. Utredningen föreslår därför, att underställningsfrihet skall kunna på de villkor och i den omfattning Konungen bestämmer medgivnas även för nu nämnda lån genom att 60 § andra stycket i den föreslagna kommunallagen erhåller följande lydelse.

Kommun må jämväl utan Konungens medgivande upptaga lån, som av Konungen beviljats, så ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån, som beviljats av annan statlig myndighet.

Kommunlåneutredningen uttalar vidare, att ett dylikt bemyndigande för Kungl. Maj:t att borttaga underställningsskyldigheten för vissa statslån närmast skulle tagas i anspråk beträffande av bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnder beviljade lån. Utredningen understryker, att självfallet endast lån av för särskilt ändamål anvisade medel avses och icke sådana fall, där myndigheter såsom riksbanken och generalpoststyrelsen bedriver vanlig låneverksamhet och icke utövar en speciell låneprovning.

Underställningsfrihet för kommunerna i vad avser borgensteckning för byggnadskreditiv och andra ansvarsåtaganden för bostadsföretag, där statligt lån utgår, bör, enligt vad kommunlåneutredningen vidare anför, införas att gälla från och med den 1 juli 1953. Detta torde enligt utredningen lämpligast ske genom ändringar av 79 § 2 mom. LKL och motsvarande lagrum i LKS och den för Stockholm gällande kommunallagen.

Beträffande dessa bestämmelsers närmare utformning anför kommunlåneutredningen följande.

En väsentlig förenkling i formuleringen torde kunna givas åt nuvarande sjätte stycket av 79 § 2 mom. LKL med förut angivet sakligt innehåll samtidigt som däri fogas rätten för Kungl. Maj:t att på vissa villkor göra beslut om borgensteckning för lån åt bostadsföretag underställningsfria. Nu gällande inskränkning i sista satserna av samma stycke beträffande an-

svarsåtaganden, som gälla i stället för inteckning, torde därvid böra bortfalla. Inskränkningen ter sig formellt egendomlig mot det föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t att bestämma underställningsfrihet för vissa av statlig myndighet beviljade lån. Nyssnämnda inskränkning kan av Kungl. Maj:t föreskrivas, i den mån så prövas erforderligt, med stöd av Kungl. Maj:ts befogenhet att bestämma rörande omfattning och villkor för underställningsfriheten i avseende både å lån och ansvarsåtaganden.

Även den föreslagna underställningsfriheten för kommunerna för lån av statlig myndighet anser kommunlåneutredningen böra träda i kraft från och med den 1 juli 1953.

Kommunlåneutredningen framhåller slutligen, att de föreslagna stadgandena givetvis förutsätter, att Kungl. Maj:t utfärdar föreskrifter angående den utsträckning i vilken borgensteckningen för byggnadskreditiv och andra ansvarsåtaganden för bostadsföretag liksom lån av statlig myndighet må vara underställningsfria.

D. Remissyttranden.

I sitt utlåtande över kommunallagskommitténs förslag i förevarande del anför *bostadsstyrelsen*, att förslaget i fråga om kommuns ansvarsåtaganden för lån av statsmedel endast innebär en redaktionell ändring av gällande bestämmelser. *Bostadsstyrelsen* ifrågasätter, huruvida icke ökad underställningsfrihet bör åstadkommas antingen genom ett tillägg till 59 § i förslaget till ny kommunallag av innebörd, att kommun äger upptaga lån, ställt att återbetalas inom högst fem år, för att utlämna kredit till bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning, eller genom en sådan ändring, att Kungl. Maj:t med stöd av 60 § första stycket kommunallagsförslaget kan lämna generellt medgivande att upptaga vissa lån eller teckna borgen för sådana lån. Att en sådan tillämpning är avsedd borde enligt *bostadsstyrelsen* i så fall framgå av ett uttalande i motiveringen.

De kommunala myndigheter, som uttalat sig över kommunallagskommitténs förslag i detta avseende, har i huvudsak anfört samma synpunkter som *bostadsstyrelsen*.

Kommunlåneutredningens förslag till utvidgad underställningsfrihet vad angår kommunernas rätt att åta sig ansvar gentemot bank eller annan kreditinrättning dels för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, dels för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats, samt att upptaga lån, som beviljats av annan statlig myndighet än Kungl. Maj:t, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *statskontoret*, *fullmäktige i riksbanken* och *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

Statskontoret anför, att ämbetsverket på av kommunlåneutredningen anförda skäl icke vill framställa erinran mot att kommunerna befrias från skyldigheten att utverka Kungl. Maj:ts fastställelse å beslut om kommunal bor-

gensteckning för byggnadskreditiv och sekundärlån för bostadsföretag, som godkänts för statlig belåning. Enligt ämbetsverkets mening bör dock den nya kommunallagen icke tyngas med detaljerade föreskrifter i angivna hänseenden utan endast inrymma befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela generella lånetillstånd, vilket även kommunlåneutredningen synes ha funnit mest ändamålsenligt. Statskontoret finner sig jämväl böra godtaga förslaget, att underställningsfrihet medgives, då myndighet med uppgift att befrämja bostadsproduktionen beviljar kommun lån av statsmedel.

Fullmäktige i riksbanken anför sig — med hänsyn till att allmän enighet råder om nödvändigheten att öka bostadsbyggandet och att ett genomförande av förslaget i denna del skulle underlätta bostadsproduktionens finansiering — icke ha något att invända mot att kommunlåneutredningens förslag lägges till grund för den blivande lagstiftningen, trots att detta skulle innebära en möjlighet till utvidgning av den fria lånerätten inom en sektor av den kommunala upplåningen. Även dessa bestämmelser anser fullmäktige böra träda i kraft den 1 juli 1953.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinrar vad först gäller frågan om att borttaga underställningsplikten beträffande kommunernas borgensteckning för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, att när denna fråga senast — år 1949 — var under övervägande bostadsstyrelsens förslag avstyrktes av såväl kommunallagskommittén som de kommunala förbunden samt att departementschefen fann övervägande skäl tala för att frågan uppsköttes, tills den allmänna prövningen av kommunallagarnas regler om underställningsskyldighet kom till stånd. Då några påtagliga olägenheter av kommunlåneutredningens förslag emellertid icke torde vara att befara, har fullmäktige icke funnit anledning till erinran i sak mot detta förslag.

Vidkommande kommunlåneutredningens förslag om underställningsfrihet i fråga om beslut om borgensteckning för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats, framhåller fullmäktige inledningsvis, att detta förslag sträcker sig längre än vad bostadsstyrelsen föreslog år 1949. Det är enligt fullmäktiges uppfattning en väsentlig skillnad mellan borgen å ett kortfristigt byggnadskreditiv, där risken är ringa, och borgen å ett sekundärlån, som löper under en avsevärd tid. Den nuvarande underställningsskyldigheten beträffande ifrågavarande borgensåtagande får, anför fullmäktige, anses ha i viss mån inneburit en spärr mot alltför vittgående risktagande från kommunernas sida, medan kommunlåneutredningen syntes vilja reducera denna fråga till ett närmast administrativt spörsmål. Då fullmäktige räknar med att någon risk för att kommunerna skall i större utsträckning engagera sig för den ifrågavarande garantiformen knappast föreligger, har fullmäktige emellertid för egen del ansett sig icke böra rikta någon saklig erinran mot förevarande förslag.

Vad slutligen beträffar förslaget om underställningsfrihet, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, i fråga om lån, som beviljats av annan statlig myndighet än Kungl. Maj:t, tillstyrkes detta av fullmäktige.

Departementschefen.

Kommunallagskommittén har funnit vissa skäl tala för att borttaga eller åtminstone lindra underställningsplikten beträffande kommuns beslut om borgen å kreditiv åt byggnadsföretag, för vilket utgår statligt tertiärlån. Mot den nuvarande bestämmelsen om underställningsfrihet för vissa ansvarsåtaganden gentemot staten, som utgör förutsättning för beviljande av statslån för bostadsbyggnadsföretag, riktar emellertid kommittén den anmärkningen, att den med sin utförliga hänvisning till föreskrifterna om olika låneformer på bostadsförsörjningens område är alltför speciell och detaljerad för att väl harmoniera med kommunallagen i övrigt, som ju undviker att giva regler för särskilda förvaltningsområden. Kommittén har därför föreslagit en sådan avfattning av stadgandet, att kommun i enlighet med gällande bestämmelser om lån av statsmedel äger åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som beviljas annan än kommunen (förslagets 59 §, sista stycket). Härvid skulle dock undantag göras för sådan borgen, som — enligt vederbörande lånebestämmelser — må godtagas i stället för in-teckningssäkerhet. Kommittén har i detta sammanhang även behandlat frågan om eventuell rätt för kommun att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån i sådana fall, då lånet utgår av statsmedel och sålunda beviljas av annan statlig myndighet än Kungl. Maj:t. En allmän regel om befrielse från underställning, då kommun upptager sådant lån, har synts kommittén betänklig.

Kommunlåneutredningen har i sitt remissvar över kommitténs förslag uppdragit vissa riktlinjer för en komplettering av förslaget i denna del. Utredningen, som erinrar att föredragande departementschefen vid anmälan av proposition nr 110 till 1949 års riksdag uttalat att ståndpunkt borde tagas till frågan vid kommunallagsrevisionen, förordar sålunda, att Kungl. Maj:t får möjlighet att generellt medgiva kommunerna rätt att åtaga sig ansvar gentemot bank eller annan kreditinrättning dels för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, dels för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats. Utredningen har därjämte föreslagit underställningsfrihet för kommunerna — i den omfattning och på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer — i fråga om lån, som beviljats av statlig myndighet. Underställningsfrihet för kommunerna i nu nämnda avseenden bör enligt kommunlåneutredningens mening införas att gälla från och med den 1 juli 1953. Kommunlåneutredningens förslag i dessa delar har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Med hänsyn till att allmän enighet råder om nödvändigheten att öka bostadsbyggandet och då ett genomförande av kommunlåneutredningens förslag i nu berörda avseenden skulle förenkla formerna för bostadsproduktionens finansiering, har jag för min del intet att invända mot ett genomförande av utredningens förslag. Några påtagliga olägenheter av att borttaga underställningsplikten beträffande kommunernas borgensteckning för byggnadskreditiv åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, torde, såsom

fullmäktige i riksgäldskontoret framhållit, icke vara att befara. Någon risk för att kommunerna i större utsträckning skall engagera sig beträffande borgensteckning för sekundärlån för bostadsföretag, till vilket statligt tertiärlån beviljats, torde knappast föreligga. Vad gäller kommuns upptagande av lån, som beviljats av statsmyndighet på i vederbörande författning angivna villkor, ligger det i sakens natur, att Kungl. Maj:ts prövning av kommuns ansökan om tillstånd att upptaga dylikt lån måste bli av övervägande formell natur. Den av kommunlåneutredningen i denna del förordade lösningen synes mig därför medföra praktiska fördelar för såväl de statliga myndigheterna som kommunerna. Jag torde sedermera, därest nu framförda förslag godtages av riksdagen, få för Kungl. Maj:t framlägga förslag om föreskrifter angående den utsträckning i vilken borgensteckningen för byggnadskreditiv och andra ansvarsåtaganden för bostadsföretag liksom lån av statlig myndighet må vara underställningsfria.

De nu tillstyrkta ändrade reglerna har inarbetats i de förut omnämnda, inom finansdepartementet upprättade förslagen till lagar angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. kommunallagen för landet och motsvarande lagrum i kommunallagarna för städerna.

Hemställan.

Föredraganden hemställer härefter, att inom finansdepartementet upprättade förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 74 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad,*

3) *lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm samt*

4) *lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning*

måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

W. Hammargren.